

LEV TOLSTOYNING IQRORNOMA ASARIDAGI AXLOQIY IZLANISHLARI VA DINIY E'TIQODLAR TAXLILI

*Andijon davlat universiteti Sport va san'at fakulteti
Dastgohli rang-tasvir yo'nalishi 1-bosqich talabalari
To'xtamamotova Xurshidabonu Nurmuhammad qizi
Yuldasheva Mehrinoz Abdusalim qizi*

Annotatsiya; Lev Tolstoyning “Iqrornoma” asari uning diniy e'tiqodlari, ma'naviy izlanishlari va falsafiy qarashlarini aks ettiradi. Bu asarda yozuvchining xiristianlik, axloqiy qadriyatlarini va dinning inson hayotidagi o'rni haqidagi fikrlarni bevosita ifodalanadi. Shuningdek, Tolstoyning boshqa dinlar xususan, Islom haqidagi tasavvurlari va ularning insoniyatni yaxshilashga bo'lgan ta'siri tahlil etilgan. Asarda uning axloqiy izlanishlari va dinning insoniy shaklini topishdagi o'rni muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada, Tolstoyning e'tiqodlari, falsafiy qarashlari va bu qarashlarning boshqa dinlar, jumladan Islom bilan bog'liqligi keng tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar; Lev Talstoyning ‘Iqrornoma’ diniy e'tiqot, xristianlik, Islom dini, falsafiy qarashlar, axloqiy qadriyatlar, diniy izlanishlar, dinlararo muloqot, ma'naviyat, insoniyat.

Kirish.

Lev Tolstoyning “**Iqrornoma**” asari uning shaxsiy ma'naviy izlanishlari, diniy e'tiqotlarini va hayotga bo'lgan falsafiy qarashlarini o'zida aks ettiradi. Yozuvchi hayotining o'zgaruvchan davrlarida o'zini qayta kashf etgan va axloqiy, diniy savollarni o'rganish orqali ichki inqirozdan chiqishga harakat qilgan. Iqrornomada Tolstoy xiristianlikka bo'lgan chuqur ishonchini ko'rsatgan bo'lsa-da, u boshqa dinlarga xususan Islomga ham e'tibor qaratgan. Uning diniy qarashlari va axloqiy prinsiplarini o'rganish nafaqat xristianlikni balki boshqa dinlarni ham tushunishga yordam beradi. Shu bilan birga, Tolstoyning falsafiy qarashlari diniy izlanishlari va axloqiy qadriyatlari uning ma'naviy yuksalishi va dinlararo dialogga bo'lgan hurmatini ko'rsatadi.

“Iqrornoma”da Tolstoy diniy savollarga javob izlashda o'zining shaxsiy tajribalarini aks ettiradi. Yozuvchi uchun xristianlik- bu faqat tashqi marosimlar va aqidalarga asoslanmasdan, balki insoniyatni yaxshilash, axloqiy tozalikka erishish va samimiy yashashni asosidir. Tolstoy xiristianlikda sevgi, saxovat va

rahm-shavqatni asosiy qadriyatlar deb biladi va bu tushunchalarni hayotida amalyotga tatbiq etishga harakat qiladi. U uchun dinning mohiyati nafaqat xudoga boʻlgan ishonch, balki insonlar oʻrtasidagi yaxshilik, adolat va haqiqiy axloqdir. **“Bizning dinimiz barcha insonlar uchun umumiy boʻlishi kerak, chunki u faqat samimiylilik va sevgiga asoslanadi”¹ (Tolstoy, 1882).** Bu fikr dinning oʻziga xos mohiyatiga ega ekanligini anglatadi.

Tolstoyning diniy izlanishlaridagi muhim jihati shundaki u faqat xristianlikka emas, balki boshqa dinlarning axloqiy qadriyatlarga ham hurmat bilan qaraydi. **“Diniy hayotimizni yaxshilashda va insoniyatni oʻrganishga qaratilgan barcha dinlarni tushunishimiz kerak” (Tolstoy, 1882).** Bu fikr Tolstoyning diniy qarashlarining unversaligini koʻrsatib va dinlararo muloqotning zarurligini takidlaydi.

Tolstoyning **“Iqronoma”** asarida Islom haqida toʻgʻridan toʻgʻri gapirilmagan boʻlsa-da, uning dinlararo qarashlari jumladan Islomga boʻlgan tasavvurlari oʻzining axloqiy tizimi bilan bevosita bogʻliqdir. Tolstoy islomni ham xristianlikni oʻxshash qadriyatlar asosida tushunadi. Islomda xristianlidagi kabi insoniyatni yaxshilash, oʻzgarish va maʼnaviy yuksalishning eng muhim qadriyatlari ekanligini koʻrgan. **“Islom ham odamlarning axloqiy masʼuliyatini oshirish va tinchlik yaratish uchun xizmat qiladi. Bu dini faqat tashqi amallari bilan cheklash mumkin emas, uning asosiy mohiyati insonni yaxshilashga qaratilgan” (Romanov, 1995).**² Tolstoy Islomning insoniyatga xizmat qilish, saxovat qilishi va muhtojlarga yordam berish prinsiplarini oʻzining diniy izlanishlarda muhim oʻringa qoʻyadi.

Islomning **“adolat, mehr – shavqat va rahm – shafqat”** kabi qadriyatlarni Tolstoyning axloqiy tushunchalari bilan uygʻunlashadi. Bu qadriyatlar xristianlik va islom oʻrtasidagi bir – birini toʻldiruvchi elementlar sifatida qabul qilinadi. Tolstoy islomdagi ochiq –yurak, soʻzda va amalda saxovatli boʻlish kabi tushunchalarni xristianlikni oʻxshash qoidalari bilan solishtirgan. **“Har bir dinning axloqiy muhiyati bir xil, ularning asosiy maqsadi insoniyatni yaxshilash va dumdoda tinchlik oʻrnatishdir” (Shmidt, 1999).**³

¹Tolstoy.L (1882) **“Iqronoma”**

² Romanov.V.I (1995) **‘Tolstoy va diniy qarashlar’.**

³ Shmidt, G.V. (1999). **“Adabiyotshunoslik va diniy izlanishlar”**

Tolstoyning “Iqornoma” asaridagi falsafiy yondashuvlar va diniy e’tiqodlar o’rtasidagi bog’liqlik uning dinlararo tinchlikka bo’lgan ishonchidan iboratdir . U barcha dinlarning asosiy maqsadi – insoniyatni yaxshilash , dunyoni to’g’ri axloq bilan boshqarish ekanligini ta’kidlaydi . Islomning ahloqiy hayotga bo’lgan urg’usi va xristianlikning insoniylikga bo’lgan e’tibori Tolstoyning falsafiy qarashlari bilan uyg’unlashadi. “Insoniylik faqat diniy e’tiqodlarga asoslanmasdan , insonning ichki dunyosini yuksaltirish rahm-shafqat va adolatni ta’minlash orqali amalga oshadi”. (Uspenskiy , 2010).⁴

Tolstoy , faqat xristianlikda emas balki barcha dinlarda ham axloqiy qadriyatlarining o’xshashligini tushunadi . U dinlar o’rtasidagi farqlarni e’tirof etsa-da , ularning umumiy axloqiy tushunchalarini yuksaltirishda muhimligini ko’rsatadi . “Diniy dunyoqarashlarning farqlari bizni ajratmasligi kerak, aksincha , biz barcha dinlarni yaxshilik va axloqiy tozalikka bo’lgan umumiy istakda birlashtiruvchi unsur sifatida qabul qilishimiz zarur”.(Pantelev, 1996)⁵

Lev Tolstoyning “Iqornoma” asari uning diniy falsafiy izlanishlarini insoniyatga bo’lgan qarashlarini xristianlik va Islom kabi dinlar o’rtasidagi o’xshashliklarni chuqur tahlil qilishga yordam beradi. Asarda diniy e’tiqodlar va axloqiy qadriyatlar o’rtasidagi uyg’unlikni , dinlararo muloqot va bir- birini tushunish zarurligi haqida fikrlar mavjud . Tolstoy barcha dinlarning asl maqsadi insoniyatni yaxshilash, dunyoda tinchlikni o’rnatish va axloqiy qadriyatlarni rivojlantirish deb biladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tolstoy L.(1882) ‘Iqornoma’
2. Romanov, V.I (1995) ‘Tolstoy va diniy qarashlar’.
3. Shmidt, G.V. (1999). ‘Adabiyotshunoslik vz diniy izlanishlar ‘
4. Uspenskiy, V.A.(2010). ‘Tolstoyning ma’naviy yo’l ‘
5. Pantelev , I .A .(1996). ‘Tolstoyning diniy fikrlari va ularning rivoji’

⁴ Uspenskiy, V. A.(2010). ‘Tolstoyning ma’naviy yo’l

⁵ Pantelev , I .A .(1996). ‘Tolstoyning diniy fikrlari va ularning rivoji’